

ערכים ומדות במקרא חומש

ויקרא

בחסדי ה' – יצחק עמראני
מותר לצלם ולהעתיק שלא למטרות מסחריות בתנאי שיצויין המקור

המדה/הערך	המקור	הרחבה/הערות
כניסה למקום זר – ברשות	פר' ופס' א': א' "ויקרא אל משה... מאהל מועד" – חזקוני: הוצרך לקרותו וליתן לו רשות להכנה	עיי' בתרגום יונתן בן עוזיאל ירושלמי: דן משה קל וחמר בליבו ואמר והרי הר סיני וכו'
כבוד הבריות	ב': א' "ונפש כי תקריב" – לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה. מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו <u>הקריב נפשו</u> . (רש"י)	ענין זה נלמד משינוי הלשון – "נפש" – בקרבן נדבה, זהו אס כן רמוז לרעיון ההקרבה, המסירות של העני בהבאת קרבן מנחה.
אחריותו של מנהיג רוחני	ד': ג' "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" – "...בעבור שהכהן הוא נושא התורה" (ראב"ע) – חובתו להביא פר, קרבן גדול, "לפי שהוא כהן גדול", וחטא בכך שהורה לכל העם דבר אסור. (חזקוני)	זהו הפשט, ואילו הדרש מובא ברש"י: כשכהן גדול חוטא – אשמת העם היא זו (כמו שאמרו חז"ל שאם שליח ציבור טעה – סימן רע לשולחיו).
הסנהדרין – עיני העם הם	ד': י"ג "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל". העם נחשב כגוף אחד שיש לו זוג עיניים. עיניים אלה הם הסנהדרין המכוונים את העם בכל דרכיו, ולכן הם גם מכונים בשם " <u>כל עדת ישראל</u> ", כי ללא הכוונה רוחנית אין עדת ישראל.	גם הנאמר בהמשך – "חטאת הקהל הוא" (כ"א), מורה על משקל כבד של חטא כזה – כאילו חטא כל הקהל.
שמירה על כבוד בגדי הקדש	ו': ד' "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה..." – "אין זו חובה אלא <u>דרך ארץ</u> , שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו, אל ימזוג בהן כוס לרבו". (רש"י)	לדעת הרמב"ן הבגדים האחרים (שמוציא בהם את הדשן) בגדי חול הם, לפי פשוטו של מקרא.

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>דוגמא קטנה לכך: אכילתנו בערב יום כיפור שעליה אמרו חז"ל: "כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו <u>התענה</u> תשיעי ועשירי". (ראש השנה, ט')</p>	<p>"הכהן המחטא אותה יאכלנה" – חלק בלתי נפרד מעבודת החטאת הוא אכילתה על ידי הכהן המקריב.</p>	<p>ו': י"ט</p>	<p>אכילה מכפרת – <u>תנאי</u> לכפרה: אכילת הכהן את החטאת</p>
<p>"והייתם נקיים מה' ומישראל" (במדבר ל"ב: כ"ב) – צריך אדם לסלק כל חשש לחשד כלפיו.</p>	<p>"ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות" – דברים שתראו שאני עושה לפניכם <u>ציווני</u> <u>הקב"ה</u> לעשות, <u>ואל תאמרו</u> לכבודי ולכבוד אחי אני עושה. (רש"י)</p>	<p>ח': ה'</p>	<p>סילוק חשדות</p>
<p>שונה חיטוי זה מהזאה על המזבח ביום כיפור (ויקרא ט"ז: י"ט, שבא לכפר על המזבח <u>מטומאות</u> בני ישראל).</p>	<p>"ויחטא את המזבח" – בתוספתא של פרשת המילואים ראיתי... שאמר משה בשעה שיצא הכרוז להִנָּדב במקדש דחקו ישראל איש ואשה והביאו שלא בטובתן, תהא כפרה זו שלא יתנדבו דבר גזול למקדש וכן הוא אומר כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה. (ישעיהו ס"א: י"ח) – רמב"ן</p>	<p>ח': ט"ו</p>	<p>כפרה על חשש גזל</p>
<p>בדומה לזה אמרו חז"ל על אהרן בענין עבודת הכהן במנורה – "ויעש כן אהרן" – "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (ספרי, ס')</p>	<p>"ויעש אהרן ובניו את כל הדברים" וכו' – "להגיד שבחן שלא היטו ימין ושמאל". (רש"י) רוצה לומר שאף על פי שהיו מקודשים בגדי כהונה, ומשה לבדו הוא המכהן, עם כל זה עשו כמצוותו ולא היטו לאמר למה אינן נכנסים לפניו. ועמדו שם כל שבעת ימי המילואים. על זה העיד שלא נטו ימין ושמאל (מדרשי התורה מאת הקדוש אנשלמה אשתרוק זק"ל)</p>	<p>ח': ל"ו</p>	<p>קיום מצוות בתמימות</p>

הרחבה/הערות	המקור		המדה/הערך
		פר' ופס'	
	<p>"הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד" – "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתיירא, מתעלה ומתקלס. אם כן באלו, כלשכן ברשעים. - רש"י</p>	י' : ג'	קידוש ה' וכבודו
<p>"והודה שהוא ובניו ידעו מלכתחילה שהם נוטלים על עצמם אחריות גדולה הכרוכה בסכנה. (שם)</p>	<p>"וידם אהרן" – "שתק ולא השיב לדברי משה ולא התרעם על הגזרה החמורה והצדיק דין שמים" ("דעת מקרא" בשם מהר"י אברבנאל)</p>	י' : ג'	צידוק הדין
<p>הגדולים במקרא משמשים דוגמא לגבורת נפש – איפוק בביטוי רגשות. דוגמה נוספת: הליכת "יחדי" של אברהם ויצחק לקראת העקידה.</p>	<p>"ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו" – אל תחשבו שעליכם לנהוג אבלות בגלל מיתת נדב ואביהוא כדרך שנוהגים האבלים שאינם מסתפרים וקורעים בגדיהם... שכן ביום הזה נמשחתם בשמן הקדש בקדושת ה' יתברך, ויום זה הוא שמחה לפניו. "מעם לועז" בשם רש"י, אברבנאל ורלב"ג</p>	י' : ו'	גבורת-נפש
<p>"מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה". (רש"י)</p>	<p>"ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'" – כל בית ישראל ירגישו אחוה לנשרפים ויבכו עליהם – "תלמיד חכם שמת – הכל קרוביו".</p>	י' : ו'	אחד מחבורה שמת – תדאג כל החבורה
<p>"אמנם עיקר הכפרה הוא בזריקת דם החטאת על גבי המזבח, אבל אכילתה לכהנים בחצר אוהל מועד משלימה את הכפרה". ("דעת מקרא")</p>	<p>"מדוע לא <u>אכלתם</u> את החטאת... ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה <u>לכפר</u> עליהם לפני ה'" – "ואכילת בשר החטאת מצות עשה" (רמב"ם מעשה הקרבנות, י' : א').</p>	י' : י"ז	אכילת קרבן חטאת – כפרה היא

המדה/הערך	המקור פר' ופס'	הרחבה/הערות
ענשו של כעס	י' : ט"ז	"...ויקצף על אלעזר" וכי' – "וישמע משה וייטב בעיניו". הסברו של אהרן נעלם ממשה בגלל כעסו, וכששמעו – קיבלו.
הודאה על האמת	י' : כ'	"וישמע משה וייטב בעיניו" – "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי". (רש"י)
נזק רוחני באכילת מאכל אסור	י"א : מ"ג - מ"ד	"אל תשקצו את נפשותיכם.. ולא תטמאו את נפשותיכם..." – "להיות מטונפות ומגואלות, כי ידוע כי הגוף הנאכל ישוב בשר גוף האוכל". (ראב"ע) כלומר, "טיב המאכל משפיע על טיב האוכל". (הערות ר' אשר וייזר ז"ל לראב"ע)
כוחה של עבירה עד לטימוא קדש הקדשים!	ט"ז : ט"ז	"וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם" וכי' – "...ולא בטומאה בלבד טמאו את המשכן בימות השנה, אלא טמאוהו גם בעוונותיהם שעשו במזיד בכל מקום שהוא". (דעת מקרא)
גודל החיבה של הקב"ה לישראל	ט"ז : ט"ז	"השוכן אתם בתוך טומאותם" – "אף על פי שהם טמאים, שכינה ביניהם". (ספרא)
הרחקה מפנייה לשדים	י"ז : ז'	"ולא יזבחו <u>עוד</u> את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם" – "לשעירים הם השדים... ומילת <u>עוד</u> תורה שכן היו בני ישראל עושין במצרים". (ראב"ע)

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
עיינן גם לעיל י"א: מ"ג-מ"ד	<p>"כי נפש הבשר בדם הוא" – "מן הידוע הוא כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והוא יתחבר בדמו והיו לאחדים בלב, תהיה עובי וגסות בנפש האדם ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל". (רמב"ן)</p>	י"ז: י"ז י"ד	נזק רוחני באכילת כל דם
הרמב"ן מאריך שם לבאר, שישנם סוגים שונים של חיים והכל לפי הכרתו של האדם בעשיית המצוות. עיינן שם.	<p>"ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" – "ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם". (רמב"ן) כלומר, לפי מידת כוונתו והכנתו של האדם כך יהיה סוג שלו.</p>	י"ח: ה'	שכר מצוות – בעולם הזה?
ידועה שיטת הרמב"ן במעמדה המיוחד של ארץ-ישראל ביחס להשגחת ה'. עיינן עוד בדבריו באריכות בענין קדושת הארץ.	<p>"ולא תקיא הארץ אתכם בטמאם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" – "והנה הארץ שהיא נחלת ה' הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי עבודה זרה ומגלים עריות". (רמב"ן)</p>	י"ח: כ"ח	גלות בעוון גילוי עריות ועבודה זרה
המושג קדושה מוכר מההבדלה במוצאי שבת, שבה אנו מברכים את ה' על כל ההבדלות בין קודש לחול.	<p>"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו" – "בתורת כהנים ראיתי סתם: פרושים תהיו (שלא) יהיה נבל ברשות התורה" וכו'. (רמב"ן)</p> <p>לדעת הרמב"ן יש כאן "מצוה כללית" המתייחסת לכל דבר רשות כגון: אכילה, דיבור ושאר תאוות.</p>	י"ט: ב'	"קדושים תהיו" – מצוה כללית יסודית
ריכוזן של המצוות האלה ומיקומן מראה את היחס של התורה להם כחלק מפרקי הקדושה.	המצוות מפורשות בכתוב ולימודן הוא עצמו מיקוד של ערכים ומידות.	פרק י"ט	מצוות שבין אדם לחברו בפרשת קדושים

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
	<p>”ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם” – איסור שריטה וחבלה בגוף על מת. הצער הגדול על פטירת קרוב משפחה אסור שיתבטא בשריטה או בפגיעה בגוף, דבר שיש בו ביטוי לסילוק מוחלט של הנפטר בעוד אנו מאמינים כי רק גופו נסתלק מאיתנו ונשמתו חיה ותשוב אל גופו בתחיית המתים.</p>	<p>אמונה בהשארות הנפש י”ט : כ”ח</p>
	<p>”מפני שיבה תקום והדרת פני זקן” – התורה דורשת יחס של כבוד לאיש שיבה או זקן. זהו צו ליחס בסיסי של צעירים למבוגרים.</p>	<p>קימה והידור לאיש שיבה ולזקן י”ט : ל”ב</p>
	<p>”וכי יגור אתך גר... לא תונו אותו... ואהבת לו כמוך” – ציווי זה חוזר עשרות פעמים בתורה להעמידנו על יחס נכון לגר.</p>	<p>אהבת הגר י”ט : ל”ג-ל”ד</p>
	<p>”לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה”. מידות היושר והאמת הנדרשות מהאדם הן בכל דרכיו ומעשיו. היושר במידות ובמשקלות הוא מהמצוות החמורות ביותר שהקב”ה תובע בהן את בני ישראל.</p>	<p>יושר במידות ובמשקלות י”ט : ל”ה-ל”ו</p>
	<p>”וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב”. מצות עשה לכבד את הכהנים יותר מכל ישראל בהיותם משרתי ה’ בבית המקדש.</p>	<p>כבוד הכהנים כ”א : ח’</p>
<p>הדיבור הרע פוגם בחלק היותר חשוב שבאדם.</p>	<p>”ונוקב שם ה’ מות יומת, רגום ירגמו בו כל העדה” – ה”מברך” את ה’ ענשו סקילה – מיתת בית דין החמורה ביותר, אף על פי שלא עבד עבודה זרה, רק דיבר.</p>	<p>העונש החמור ביותר על ה”מברך” את ה’ (עיין בתוספות) כ”ד : ט”ז</p>

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>ערך זה נמצא גם במצות היובל – כ"ה: י' – ביחס להחזרת אחוזה מהקונה למוכר.</p>	<p>"ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה" – מצות השמטה באה להחדיר בלבנו את הערך שהארץ שייכת לה'. וכן מפורש הדבר בפסוק הבא: "והארץ לא תמכר לצמיתות, כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי".</p>	<p>כ"ח: ד' כ"ה: כ"ג</p> <p>שייכות הארץ לה'</p>
<p>הארץ וגם העבדים אינם שייכים לבני האדם, אלא העבודה בהם בלבד נמכרת להם.</p>	<p>"וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה... ואיש אל משפחתו תשובו" – גם עבד נרצע (שיכל להשתחרר אחר שש שנים ורצה להמשיך לעבוד) יוצא לחופשי ואיננו שייך לאדונו.</p>	<p>כ"ה: י'</p> <p>חירותו של עבד עברי</p>
<p>הערכים הנרכשים ממצוותיה הרבות של השמיטה והיובל בונים את המערכת האמונית והמידתית של האדם לכל השנים.</p>	<p>"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וציויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" – אחת ממטרותיה של שנת השמיטה להחדיר בנו את האמונה בה', שהוא זן את העולם כולו ומשלים לכל אחד את מחסורו בכמות הדרושה.</p>	<p>כ"ה: כ' כ"ב</p> <p>ברכה משולשת – אמונה בקב"ה שיברך את פרי האדמה לקראת שנת השמיטה</p>
<p>יש מקום להתבונן, במקביל לעבירות, את הענישה המדורגת, בבחינת "מידה כנגד מידה".</p>	<p>"ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות... ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי להפרכם את בריתי" – א) סירוב לקבל את חוקות ה'; ב) הפסקת ביצוע חלק מהמצוות; ג) מאיסה בחוקים; ד) געילת המשפטים (חמור יותר ממאיסה); ה) שאיפה לפרוק את עול כל המצוות; ו) מטרה סופית – הפרת הברית שבין ישראל לקב"ה, חלילה. (עפ"י ספורנו)</p>	<p>כ"ו: י"ד-ט"ו</p> <p>שלבים בפריקת עול עד הפרת ברית</p>

הרחבה/הערות	המקור		המדה/הערך
		פר' ופס'	
<p>זוהי נחמה נוספת שאין הקב"ה נוהג לגמרי "מידה כנגד מידה".</p>	<p>"ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, להפר בריתי אתם" – אף על פי שנאמר בהם: "להפרכם את בריתי". (עפ"י ראב"ע)</p>		<p>הבטחה להישרדות עם ישראל בגלות</p>
<p>עיינן ברמב"ם הלכות "ייסודי התורה" פרק ה' הלכה י"א וכן בהלכות "דעות" פרק ה' הלכה א'.</p>	<p>"ולא תחללו את שם קדשי" – "חילול ה'" הוא כל פעולה שתגרום לזלזול בתורת ה', בלומדיה, בחכמיה או, חלילה, בקב"ה. לדוגמא: התנהגות לא יפה במקום ציבורי וכדומה. ככל שעושה הפעולה הוא יותר מכובד ומצפים ממנו התנהגות טובה יותר, כן גדול עונו אם נכשל.</p>		<p>חילול ה' – זהירות יתירה מהתנהגות שלילית</p>